

Γιώργος Δουατζής

Χρόνου σκιά

Όταν ο ποιητής φτάνει πριν τον φιλοσοφού

Δήμος Χλωπτσιούδης

13 Μαρ. 2019 - 12:31 | Τελευταία ανανέωση: 13 Μαρ. 2019 - 15:03

Ακούστε το άρθρο σε περίπου 6 λεπτά

SHARE

Η σχέση της ποίησης με τη φιλοσοφία είναι εξαιρετικά πολύπλοκη. Για τον Γιώργο Μπλάνα συνδέονται μόνο επιφανειακά. Ήδη από την αρχαιότητα ο Πλάτωνας έδωσε το δικό του αγώνα προκειμένου να διαχωρίσει τα δύο είδη. Ποίηση και φιλοσοφία αποτελούν όμως κατά τη γνώμη μας δύο διαφορετικές απόπειρες αυτοπραγμάτωσης, βασιζόμενες η πρώτη στη δύναμη της παραστατικής και η δεύτερη στην ένταση της κατανοητικής σκέψης. Για τον Χέγκελ η φύση της Ιδέας βρίσκεται μέσα στην ποίηση ως διαφάνεια ενός άρρηκτα συναρθρωμένου ποιητικού όλου, που δεν παύει να αυτοερμηνεύεται. Η ουσία των πραγμάτων ενυπάρχει στην ουσία της γλώσσας.

Σύμφωνα με τη Θεωρία το σφάλμα των φιλοσόφων είναι ότι δεν αντιλαμβάνονται πως μεταχειρίζεται μία γλώσσα μεταφορική· σε αντίθεση με τους ποιητές που έχουν πλήρη επίγνωση της γλώσσας που επεξεργάζονται. Άλλωστε στοιχεία λογοτεχνικότητας εντοπίζονται σε πολλά είδη κειμένων, πέρα από τη λογοτεχνία. Και η ίδια η φιλοσοφία είναι πλήρης ρητορικών σχημάτων ή άλλων διακοσμητικών στοιχείων που συνήθως απαντώνται στα λογοτεχνικά κείμενα.

Η ποίηση, και όχι η φιλοσοφία, κομίζει τη δυνατότητα αποσύνδεσης της γλώσσας από το γίνεσθαι, του ονόματος από την έννοια. Σύμφωνα με τον Μπρούνο Κάνι «η ποίηση εξερευνά νέα εδάφη τού λέγειν, για να επιχειρήσει μια νίκη έναντι του ανειπίτου -μεγάλος συγγραφέας είναι εκείνος που μας δίνει τη δυνατότητα να διαλαλήσουμε ό,τι ήταν πριν ανέκφραστο-, ενώ η φιλοσοφία εξερευνά εδάφη του λεγόμενου (της σκέψης με την ευρεία έννοια), για να επιχειρήσει μια νίκη έναντι του αδιανόητου». Ή όπως έγραφε ο Freud «όπου και αν με πήγαν οι θεωρίες μου, βρήκα ότι ένας ποιητής ήδη είχε πάει εκεί». Η ποίηση εμπλέκει μια θεμελιώδη διαδικασία κατανόησης του κόσμου. Η ποίηση δεν αναπαριστά τον κόσμο· αναπαριστά μόνο το συναίσθημα και τις αγωνίες του δημιουργού μέσα από το δικό του φίλτρο ως αισθητήριου οργάνου της κοινωνίας. Στο λεπτό σκονί που διαχωρίζει τα δύο είδη ακροβατεί και ο Γιώργος Δουατζής με την τελευταία του ποιητική συλλογή «χρόνου σκιά» (στίξις, 2018).

Με μία συνειρμική ροή στον ποιητικό του λόγο ο Δουατζής στοχάζεται για τον χρόνο, τη μνήμη, τον άνθρωπο. Φιλοσοφεί για την ποίηση και τη φθορά, τις συμπεριφορές του ανθρώπου. Ο ποιητής δεν χάνει την πίστη του στον ανθρωπισμό. Ο χρόνος απειλεί την ύπαρξη, μα η μνήμη τη θρέφει. Ενηλικιώνεται η απουσία και βάζει συγνώμες στις ρυτίδες. Για τον Δουατζή ο χρόνος όμως δεν είναι μόνο ιστορικός, αλλά ένας ρυθμικός παλμός που κρύβει μέσα του μια εσωτερική δομή. Ο χρόνος είναι αισθητός σαν αλληλουχία εσωτερικών διεργασιών, καταστάσεων και φαινομένων, αντιληπτή από τον ποιητή σε στενή σχέση με τον χώρο και τον εαυτό. Είναι μια διαρκής παλμική κίνηση ζωής, με τις επαναλήψεις και τις επανόδους στις όχθες του δυνατού και του αδύνατου, στο μνήμη και το παρόν, στο τότε και το τώρα. Είναι ο -κατά Jacques-Allain Miller- ο «παλμικός χρόνος» του ανθρώπου, ο σφυγμός του «είναι».

Η ποίηση του Δουατζή είναι μια προβολή της γλώσσας· η λογοτεχνικότητα των φιλοσοφικών του αναστοχασμών για τον χρόνο και τον άνθρωπο εντοπίζεται στην οργάνωση της γλώσσας. Ετούτη είναι που προβάλλει τον ίδιο της τον εαυτό ως μεταγλώσσα, διακρινόμενη από την καθαρή φιλοσοφία. Η γλωσσική διαδρομή και οι επιλογές λέξεων ελκύουν την προσοχή στα ρητορικά μοτίβα και τα νοήματα μέσα από τα κενά που αφήνει η αφαιρετική διάταξη του ποιήματος. Η στιχουργική του καταφέρνει να στοχαστεί πάνω στο ανθρώπινο μέσα από μία διαφορετική αισθητική προσέγγιση, ή όπως έλεγε ο Kant για τα αισθητικά αντικείμενα «με προθετικότητα χωρίς πρόθεση»· σκοπός είναι η αναγνωστική απόλαυση και μέσα από αυτήν γεννώνται οι στοχαστικοί προβληματισμοί του ακροατή/αναγνώστη, που ερμηνεύει διαβάζοντας ή ακούγοντας ένα ποιητικό κείμενο. Ο I. A. Richards διέκρινε την αισθητική αξία ως διακριτό στοιχείο της ποίησης και τη συγκινησιακή χρήση της γλώσσας της τονίζοντας έτσι την ιδιαιτερότητα του ποιητικού φαινομένου που εντοπίζεται στη γλωσσική υπόσταση του ποιήματος. Για εκείνον η αξία της λογοτεχνίας έγκειται ακριβώς στην έκκληση συναισθημάτων. Ο Δουατζής επαναποθετεί τη λειτουργία της ποίησης στο επίπεδο της καθημερινής εμπειρίας, συνδέοντας την με την πρόσληψη του κειμένου από τον αναγνώστη, ακόμα κι αν δεν υπάρχει ο ιδανικό αναγνώστης του Richards.

Επεξεργάζεται στο στίχο του αφηρημένες έννοιες που αποποιούνται στα μάτια του αναγνώστη ώστε να αποκτήσουν νόημα. Την ίδια στιγμή η εικονοποιία του, όπως αναδύεται μέσα από τη ρητορική του στίχου, αισθητοποιεί τον χώρο της σπιτικής αγωνίας. Τόσο η υπαρξιακή όσο και κοινωνική αγωνία συνδέονται πάντα με τον χώρο. Κοινωνικές αναπαραστάσεις και παρομοιώσεις συμφύρονται πλάι σε αφηρημένες έννοιες. Το φυσικό στοιχείο δεν αποτελεί απλά ένα διακοσμητικό στοιχείο στο ποιητικό κάδρο. Ξεπερνά τη λεκτική εικόνα του φυσικού τοπίου. Η απομόνωση της φύσης αποτελεί δομικό στοιχείο στον ποιητικό στοχασμό και τροφοδοτεί τη φιλοσοφική του ενατένιση. Το τοπίο δεν αποτελεί, κατά τον Malpas, μια απλή αναπαράσταση μιας σκηνής ή μια απλή θέαση, αλλά αντίθετα αποτελεί αναπαράσταση μιας συγκεκριμένης επίδρασης και σύνδεσης του υποκειμένου με το πραγματικό φυσικό τοπίο της άμεσης εμπειρίας.

Όπως έγραφε ο Bal, ο δημιουργός προτείνει μια νέα εκδοχή του φυσικού στοιχείου με έναυσμα πάντοτε από την πραγματική ζωή. Η πρωταρχική άποψη επομένως που διατηρεί το υποκείμενο για τον τόπο, εκπορεύεται από τις ίδιες τις αισθήσεις και τις αγωνίες του. Σύμφωνα με τους Ρώσους Φορμαλιστές, η ποίηση δεν είναι σκέψη με εικόνες· η εικόνα δεν είναι να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε το νόημα, αλλά να μας αναγκάσει να δούμε, να ξαναδούμε τον κόσμο με καινούρια μάτια. Στην πραγματικότητα, οι Ρώσοι Φορμαλιστές πρότειναν την εικόνα ως ένα “τέχνασμα” ώστε η ποίηση παραδοξοποιήσει τα πράγματα, να ανοικειώσει την αντίληψή μας, όπως αυτή έχει παγιωθεί και αυτοματοποιηθεί. Στόχος της είναι η διέγερση αναγνώριση των πραγμάτων. Άλλωστε, η εικόνα είναι φορέας πολιτισμικών κωδίκων (Καψωμένος).

Ο Δουατζής μένει σταθερά πιστός στην υβριδική φόρμα στίχου και πεζοποίησης που τον γνωρίσαμε από προηγούμενες συλλογές. Άλλωστε, οι αναγνώστες αντιμετωπίζουν ένα κείμενο ως λογοτεχνικό, επειδή ακριβώς το βρίσκουν μέσα σε ένα πλαίσιο συμφραζομένων που πιστοποιούν τη λογοτεχνική του ταυτότητα (Culler). Το πεζολογικό στοιχείο στη στιχουργική του, όμως, διατηρεί έναν δοκιμακό χαρακτήρα. Υιοθετεί έναν λόγο φαινομενικά ανεπιτήδευτο, με την οικειότητα του καθημερινού λόγου ενδεδυμένου με την αφαιρετικότητα και τη θεατρικότητα. Η διαρκής παρουσία του α’ ενικού προσδίδει έναν προσωπικό τόνο. Η ποίησή του όμως δεν είναι εσωστρεφής. Όπως γράφαμε παλαιότερα «η ποίησή του Δουατζή είναι κοινωνική από την ίδια τη γλώσσα και την εκφραστική της, πριν ακόμα φτάσουμε στο περιεχόμενο. Είναι κοινωνική επειδή απευθύνεται στην ίδια την κοινωνία αδιαμεσολάβητα, με την εξωστρέφεια που απαιτείται για την Τέχνη. Ο Δουατζής εξάγει την ποίηση στην κοινωνία, χωρίς κρυπτικότητα».

Καψωμένος, Ερ. (2009). Εικονοπλασία και πολιτισμικοί κώδικες στη νεοελληνική ποίηση. Πρακτικά 28ου Συμποσίου Ποίηση. Ποίηση και Εικόνα. Πανεπιστήμιο Πατρών 28-29 Ιουνίου 2008 134-149.
Χλωπτσιούδης, Δ. (2017). Η διαχρονική ποιητική εξωστρέφεια του Γιώργου Δουατζή. Μανδραγόρας, 55, 72-75.
Bal M.(1997). Narratology. Introduction to the Theory of Narrative. Toronto/Buffalo/London: University of Toronto Press, 133 κ.ε.
Culler, J. (2016). Λογοτεχνική θεωρία, μία συνοπτική εισαγωγή, μτφρ. Διαμαντάκου Κ. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
Malpas, J. (2011). Place and the problem of landscape. Στο The place of Landscape. Concepts, Contexts, Studies, edited by Jeff Malpas. Cambridge, Massachusetts: the MIT Press, 13-4.
Richards, I. A. (1964). Practical Criticism. London: Routledge.

Ενίσχυσε την ανεξαρτησία μας
Γίνε συνδρομητής στο TVXS
ΔΕΣ ΤΑ ΠΑΚΕΤΑ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

TEΛΕΥΤΑΙΑ ΝΕΑ

- Λασικές φωτιές / Η ρύπανση που προκαλούν σκοτώνει 1,5 εκατομμύριο...**
- Καιρός / Καταιγίδες, χιόνια και βουτιά του υδράργυρου – Η...**
- ΣΥΡΙΖΑ / Αποχώρησε από την κοινοβουλευτική ομάδα ο Γιάννης Σαρακιώτης**
- Αττικά / Χιλιάδες κάμερες στους δρόμους – Τι θα καταγράφουν, πώς...**
- Γιάννης Μυλόπουλος / Μετρό Θεσσαλονίκης: Ο Δεκάλογος της... αμαρτίας**